

คู่มืองานสุขภาพจิตโรงเรียน

นางสาวตรีทิพนิกรณ์ ตอนศรี
นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทนำ

“คู่มือปฏิบัติงานสุขภาพจิตโรงเรียน” จัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านสุขภาพจิตในโรงเรียน ในการช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ ให้ได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกวิธี ตรงตามสภาพปัญหา โดยมีรายละเอียดการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ และขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ เกี่ยวกับการคัดกรอง การให้คำปรึกษา ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน

ทางผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน ได้จริง มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นระบบโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง ในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนในด้านสุขภาพจิตต่อไป

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑

สารบัญ

หน้า

บทนำ

ก

สารบัญ

ข

นิยามศัพท์และบทบาทหน้าที่

๑

คู่มือการปฏิบัติงานการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต

๔

คู่มือการปฏิบัติงานการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเด็กพิเศษและมีความเสี่ยง

๖

เอกสารอ้างอิง

๗

นิยามศัพท์ และบทบาทหน้าที่

๑. ศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน

“ศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน” หรือ “งานสุขภาพจิตวัยเรียน” เป็นการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนด้านสุขภาพจิตเป็นรายบุคคล ด้วยวิธีการทางจิตวิทยา โดยเป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนในสังกัด และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

๒. นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือ นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา คือ ผู้ช่วยเหลือและให้คำปรึกษานักเรียนให้ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา สังคม และอารมณ์เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยทำงานร่วมกับครู ผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์ในการเรียนรู้รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

๓. บทบาทหน้าที่ และการให้บริการแก่สถานศึกษาของนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา

๓.๑ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓.๒ วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาซับซ้อนหรือจากการส่งต่อด้วยวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ แบบทดสอบทางจิตวิทยาด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และวางแผนการแก้ไขปัญหา

๓.๓ ประเมิน สํารวจ วิเคราะห์ สภาวะสุขภาพจิตด้วยวิธีการทางจิตวิทยากับนักเรียน เพื่อค้นหา อธิบาย ทำนายแนวโน้ม พฤติกรรม อารมณ์ ความคิด พัฒนาการ ศักยภาพ แรงจูงใจ ความถนัด บุคลิกภาพ สาเหตุของปัญหาสุขภาพจิตในระดับเบื้องต้น

๓.๔ ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และบำบัดครอบครัว เพื่อการบำบัดและแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือ ปัญหาที่ซับซ้อน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงเรื่อง ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรง

๓.๕ ปรับพฤติกรรม พื้นฟูสภาวะทางจิตใจ สังคม อารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการในระดับเบื้องต้นเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ ยอมรับปัญหาของตนเอง ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปรับตัวหรือวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม

๓.๖ ให้การดูแลช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ เช่น เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กที่มีสติปัญญาบกพร่อง เฉพาะในกลุ่มที่มีพฤติกรรมซับซ้อนหรือมีปัญหาเป็นกรณีพิเศษ

๓.๗ ส่งเสริม ป้องกัน ฝ้าระวัง แก้ปัญหาพฤติกรรม สุขภาพจิตของนักเรียนด้วยเครื่องมือและกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

/๓.๘ ติดต่อ-ประสานงาน....

๓.๘ ติดต่อ-ประสานงาน เพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น มูลนิธิ กรมสุขภาพจิต โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ เพื่อดำเนินการขอความร่วมมือช่วยเหลือนักเรียนตามรายกรณี

๔. ครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน

ตามนโยบาย ๑ โรงเรียน ๑ นักจิตวิทยาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนมีครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียนอย่างน้อย ๑ คนตามขนาดของโรงเรียน โดยให้โรงเรียนพิจารณาเลือกครูที่มีความรู้ในด้านการให้คำปรึกษา จิตวิทยา การแนะแนว มีคุณลักษณะเหมาะสมด้านมนุษยสัมพันธ์ มีจิตใจเมตตา เอื้ออาทร และเป็นที่รักของนักเรียนในโรงเรียน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ครูประจำชั้น และเป็นที่ยอมรับจากข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง รวมถึงประชาชนทั่วไป

โดยจำนวนครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ขึ้นอยู่กับขนาดและจำนวนนักเรียนในโรงเรียน ดังนี้

๑. จำนวนนักเรียน ๑ - ๔๙๙ คน จะมีครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ๑ คน
๒. จำนวนนักเรียน ๕๐๐ - ๒,๕๙๙ คน จะมีครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ๒ คน
๓. จำนวนนักเรียน ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป จะมีครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ๓ คน

๕. บทบาทหน้าที่ของครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียนไว้ดังนี้

๕.๑ รับฟังปัญหา และให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล

๕.๒ คัดกรองนักเรียนด้วยแบบทดสอบเบื้องต้นตามสภาพปัญหาต่างๆที่พบ รายงานให้ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพรเขต ๑ ทราบตามลำดับ

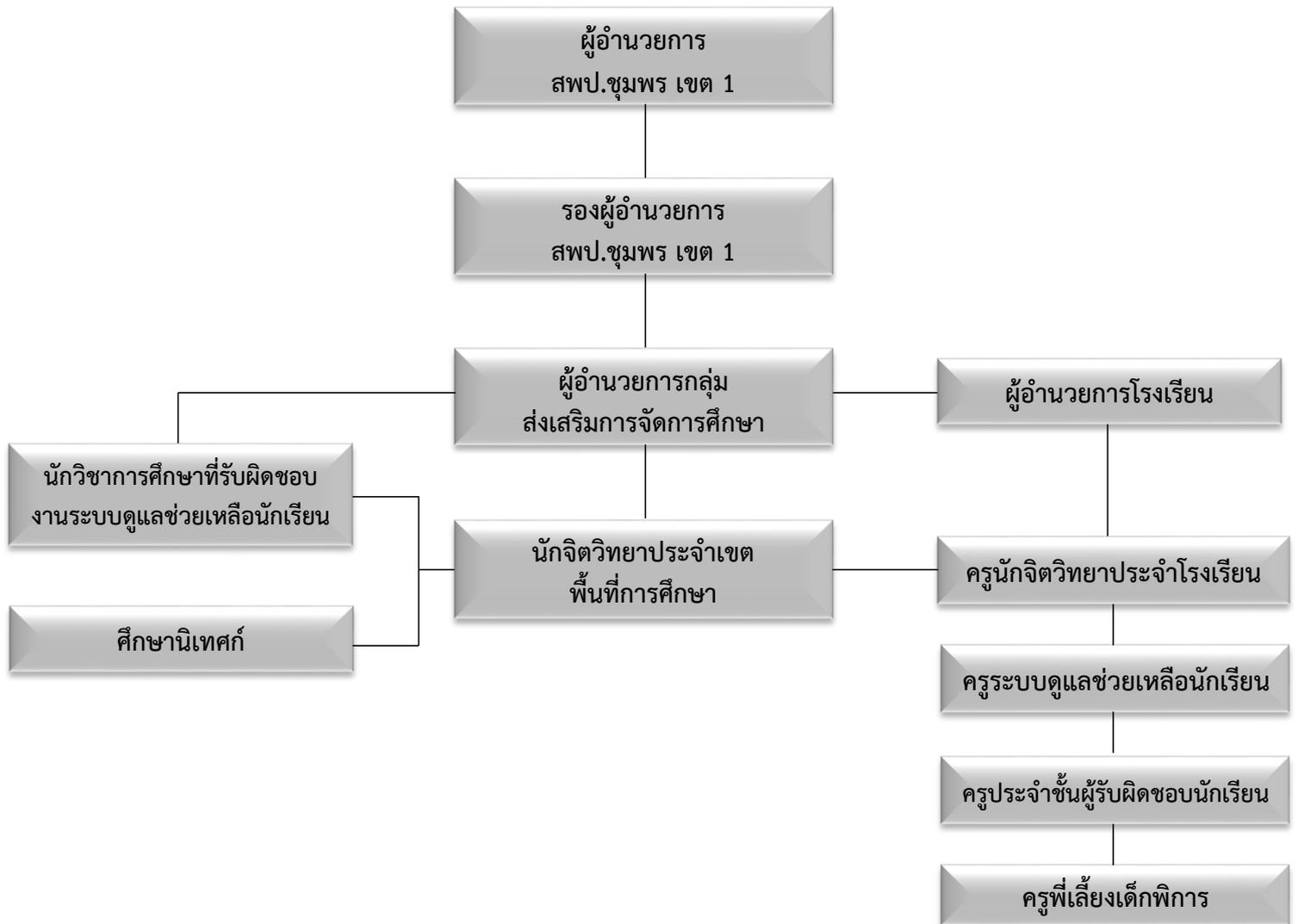
๕.๓ ดำเนินการสำรวจปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล ร่วมกับครูประจำชั้นผู้รับผิดชอบนักเรียน

๕.๔ ช่วยเหลือนักเรียนที่ถูกส่งต่อจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา พร้อมทั้งทำหน้าที่กำกับ ติดตามผล และพิจารณายุติการช่วยเหลือเป็นรายกรณี

๕.๕ ส่งเสริม ป้องกัน ฝ้าระวัง แก้ปัญหาพฤติกรรม สุขภาพจิตของนักเรียนด้วยเครื่องมือและกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น ร่วมกับนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา

๕.๖ พิจารณาส่งต่อนักเรียนไปยังนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา โรงพยาบาล หรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีปัญหาซับซ้อนและเฉพาะด้านที่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้

โครงสร้างศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน ประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน ด้านการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต

๑. ชื่องาน

การช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อคัดกรองปัญหาของนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต

๒.๒ เพื่อให้ให้นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

๓. ขอบเขตของงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ โดยนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกับโรงเรียนในสังกัด ครูนักจิตวิทยาประจำสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบ ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๔.๑ แบบรายงานนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ

๔.๒ แบบบันทึกรายงานผลการช่วยเหลือ

๔.๓ แบบประเมินทางจิตวิทยาต่างๆ ตามสภาพปัญหาที่พบ

๔.๓.๑ แบบประเมินภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น PHQ-A

๔.๓.๒ แบบประเมินความเสี่ยงการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น ๘Q

๔.๓.๓ แบบประเมินภาวะซึมเศร้าในเด็ก CDI

๔.๓.๔ แบบประเมินอื่นๆ เช่น แบบทดสอบการติดเกมในเด็กและวัยรุ่น GAST , ฯลฯ

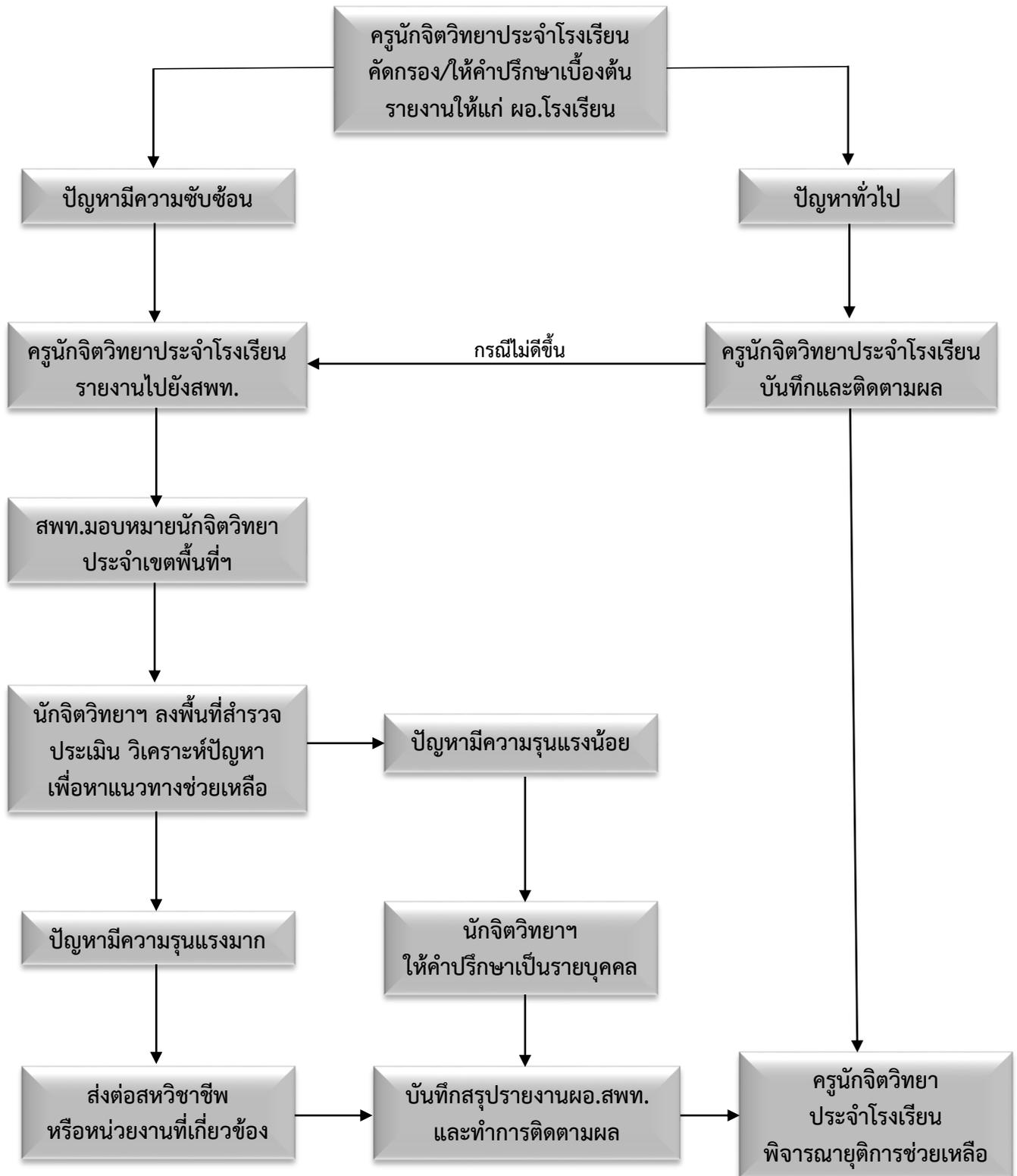
๔.๔ การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

๕. ขั้นตอนการดำเนินงาน

๕.๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพรเขต ๑ มีการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตแบบเชิงรุก โดยนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการสำรวจร่วมกับครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ซึ่งมีกำหนดการสำรวจเชิงรุกในช่วงภาคเรียนที่ ๑ และลงพื้นที่ติดตามช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน และครูประจำชั้นผู้รับผิดชอบนักเรียน ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษาเดียวกันในทุกๆปี

๕.๒ ในส่วนปัญหาของนักเรียนที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างภาคเรียน โรงเรียนสามารถแจ้งความประสงค์มายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ เพื่อให้ให้นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตได้ตลอดเวลา

Flow Chart การดำเนินงาน ด้านการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต

คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์สุขภาพจิตโรงเรียน ด้านให้การช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ

๑. ชื่องาน

การช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเด็กพิเศษและนักเรียนที่มีความเสี่ยง

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อประเมินความเสี่ยงในด้านความผิดปกติใน ๔ กลุ่มโรค และส่งต่อเข้าระบบการศึกษาพิเศษ

๒.๒ เพื่อให้ให้นักเรียนกลุ่มเด็กพิเศษ ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ตรงตามสภาพปัญหา

๓. ขอบเขตของงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ โดยนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาศึกษานิเทศก์
กลุ่มงานการศึกษาพิเศษ ดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนในสังกัด ผู้ปกครอง ครู พี่เลี้ยงเด็กพิการ และผู้เชี่ยวชาญ

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๔.๑ แบบรายงานนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ

๔.๒ แบบบันทึกรายงานผลการช่วยเหลือ

๔.๓ แบบประเมิน/คัดกรองทางจิตวิทยาต่างๆ ตามสภาพปัญหาที่พบ

๔.๓.๑ แบบคัดกรอง SNAP-IV จากครูและผู้ปกครอง

๔.๓.๒ แบบคัดกรองภาวะความบกพร่องทางการเรียนรู้ สพร. จากครู

๔.๓.๓ แบบคัดกรองโรคในกลุ่มพัฒนาการผิดปกติอย่างรอบด้าน PDDSQ

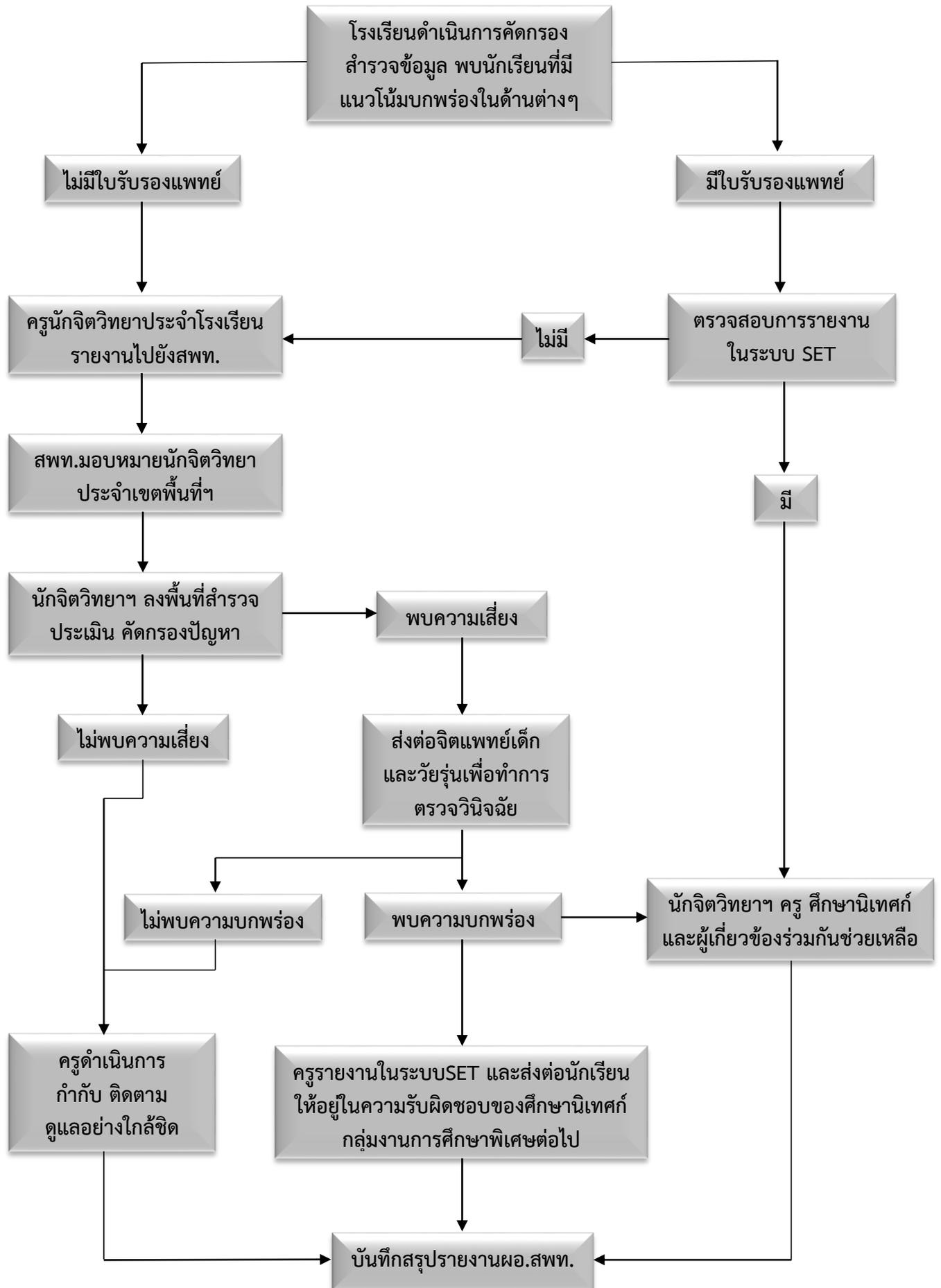
๔.๓.๔ แบบประเมินอื่นๆ เช่น Gesell Drawing Test ,Draw a Person Test ,ฯลฯ

๕. ขั้นตอนการดำเนินงาน

๕.๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพรเขต ๑ มีการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่
ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตแบบเชิงรุก โดยนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการสำรวจ
ร่วมกับครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน ซึ่งมีกำหนดการสำรวจเชิงรุกในช่วงภาคเรียนที่ ๑ และลงพื้นที่ติดตาม
ช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับครูนักจิตวิทยาประจำโรงเรียน และครูประจำชั้นผู้รับผิดชอบนักเรียน ในภาคเรียนที่ ๒
ปีการศึกษาเดียวกันในทุกๆปี

๕.๒ ในส่วนปัญหาของนักเรียนที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างภาคเรียน โรงเรียนสามารถแจ้งความประสงค์มายังสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑ เพื่อให้ นักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการช่วยเหลือ
นักเรียนได้ตลอดเวลา

Flow Chart การดำเนินงาน ด้านให้การช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

- แนวทางการดูแลวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
- แบบทดสอบด้านสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
- คู่มือกระบวนการดูแลนักเรียนกลุ่มเด็กพิเศษที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

**กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๑
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ**